

Anàlisi de la situació financera i la rendibilitat de l'empresa familiar lleidatana

LAURA SÁNCHEZ PULIDO
ANNA VENDRELL VILANOVA
Universitat de Lleida

Data recepció: 17/10/13
Data acceptació: 19/11/15

RESUM

En aquest treball s'analiza l'estructura financera de les empreses de caràcter familiar de la província de Lleida per tal de conèixer la composició i els condicionants del seu endeutament. A més a més, l'anàlisi es duu a terme a nivell comparatiu amb les empreses no familiars a efectes d'identificar les diferències significatives entre ambdós grups. Igualment, s'aprofundeix l'estudi diferenciant entre la dimensió empresarial i el sector d'activitat per tal de millorar la comprensió de les diferències aparegudes. Es realitza un estudi descriptiu a partir d'una mostra representativa de 2.820 empreses extreta de la base de dades SABI, per a l'any 2009. Els resultats obtinguts més rellevants mostren, per una banda, que l'empresa familiar lleidatana està més capitalitzada que la no familiar. Tot i que, té major deute financer, o amb cost, que la no familiar; sobretot en el venciment a curt termini. Les causants d'aquestes diferències són les mitjanes empreses familiars, que tenen un major deute financer a curt termini, i les micro i petites empreses familiars, amb un major deute financer a llarg termini. Per altra banda, l'eficiència total (econòmica i financera) de l'empresa familiar mitjana és menor que la de la no familiar. Encara que això és cert solament per l'empresa familiar petita i micro, que veu com la seva menor eficiència econòmica, el seu major grau d'endeutament

financer i un cost del deute massa elevat porten a què endeutar-se sigui contraproduent.

Classificació JEL: G32; M10.

PARAULES CLAU

Empresa familiar, Endeutament, Rendibilitat econòmica, Rendibilitat financera, Efecte palanquejament.

ABSTRACT

In this work the financial structure of family businesses in the province of Lleida is analysed in order to find out the composition and the conditions of their debt. Moreover, the analysis is undertaken on a comparative level with non-family businesses in order to identify the significant differences between both groups. Similarly, the study gains depth by differentiating between business size and the field of activity with the aim of improving understanding of the differences encountered. A descriptive study is carried out based on a representative sample of 2820 businesses taken from the SABI (Balance Sheet Analysis System) database, for the year 2009. The most relevant results obtained show that, on the one hand, the Lleida family businesses is more capitalised than non-family businesses. However, they have greater financial debt than non-family businesses; especially with short-term maturity. The causes of these differences are medium-sized companies that have larger short-term financial debt. On the other hand, the overall efficiency (economic and financial) of medium-sized family businesses is lower than that of non-family businesses. This, however, is only true for small and micro family businesses that consider how their lower economic efficiency, greater financial debt and an excessively high cost of debt make getting into debt counterproductive.

Classification JEL: G32; M10.

KEYWORDS

Family business, Debt, Economic profitability, Financial profitability, Leverage effect.

1. Introducció

Les empreses familiars, tant a Espanya com a la resta del món, són l'element fonamental de l'activitat econòmica, tal com ho demostra la seva participació en termes de contribució al PIB i a la creació d'ocupació. Encara que les xifres poden ser diferents en funció de la definició concreta que s'utilitzi, l'abast d'aquestes empreses en el conjunt de l'economia resulta significatiu. En aquest sentit, i segons dades del *Instituto de la Empresa Familiar (2011)*:

- Les 2,9 milions d'empreses familiars a Espanya representen el 85% del total de les empreses; generen el 70% del PIB i ocupen 13,9 milions de persones.
- A la Unió Europea les empreses familiars suposen el 60% del total de les empreses i representen el 25% de les 100 primeres empreses europees. En total 17 milions d'empreses familiars que compten amb més de 100 milions de treballadors.
- Als EUA representen el 80% del total de les empreses, generant el 50% de l'ocupació.

En el cas de Catalunya l'estudi de Guinjoan *et al.* (2004) ens mostra que les empreses familiars representen prop d'un 66%, proporcionen un 57% del total d'ocupació i tenen una facturació que arriba al 55% del total. Diferenciant les quatre províncies tenim que a Girona un 81% de les empreses són familiars, a Tarragona un 73%, a Lleida un 72% i, finalment, a Barcelona representen un 62,4%.

Les empreses familiars solen ser empreses amb unes característiques particulars pel que fa a mida (més petita i mitjana que gran), finançament i gestió. I la seva rellevància ha incentivat la creació de cambres de comerç especialitzades, càtedres d'universitat i empreses de consultoria especialitzades en el seu estudi.

Estudis recents, com el de Martín i Crespi (2012) plantegen que les empreses familiars compten amb característiques específiques que poden facilitar-les l'obtenció de finançament i en millors condicions. En aquest sentit, el present treball vol analitzar l'estructura financera de l'empresa familiar de la província de Lleida per detectar si també s'hi observen diferències en la forma i condicions del finançament. Per això, plantegem un estudi estadístic descriptiu que analitza la composició i les condicions del seu endeutament, i de forma comparativa amb les empreses no familiars. Identifiquem les diferències comparatives més significatives i, a efectes d'afegir una major comprensió i separar possibles efectes compensats, repetim l'anàlisi agrupant les empreses per dimensió empresarial i sector d'activitat.

Es treballa amb una mostra de 2.820 empreses obtingudes de la base de dades SABI per a l'any 2009. S'han seleccionat totes aquelles empreses amb suficient informació per identificar-ne el tipus de propietat; tot definint les empreses familiars com aquelles empreses on una família n'exerceix el control posseint almenys el 50% de la propietat. Un cop feta l'anterior depuració es compta amb unes 2.555 empreses de caràcter familiar i unes 265 empreses de caràcter no familiar.

Aquestes 2.555 empreses familiars a la província de Lleida, generen un total de 29.348 llocs de treball, cosa que suposa un 71,77% de l'ocupació generada per les empreses de la mostra, una contribució a l'ocupació molt similar a la generada per les empreses familiars en l'àmbit estatal (70%), i que ja serveix per posar de manifest la menor ocupació mitjana de les empreses familiars respecte de les no familiars (que representen un 9,40% de les empreses de la mostra i generen un 28,23% de l'ocupació).

Si ens centrem en la dimensió de les empreses de la mostra, les empreses predominants són les microempreses (d'1 a 9 treballadors), que representen un 67,09% del total. Juntament amb les microempreses, destaca el pes de les petites empreses (10 a 49 treballadors), que representen un 28,76% del total de la mostra, i un 27,05% del total d'empreses familiars, mentre que per la seva banda, la suma de les grans empreses (+ de 250 treballadors) i de les mitjanes empreses (entre 50 i 249 treballadors), representen menys del 5% del total de les empreses de la mostra, i menys del 3% del total d'empreses familiars, factor que torna a posar de manifest la importància que les empreses de menor dimensió juguen en el teixit empresarial de la província de Lleida.

Finalment, si analitzem la distribució de les empreses familiars per sectors d'activitat, observem com aquestes es troben bastant repartides. No obstant això, les dedicades al comerç i transport, amb prop del 40% de les empreses, són les que configuren el sector d'activitat dominant, seguit a certa distància de la construcció, els serveis i la indústria, que presenten uns percentatges bastant similars i propers al 20%. Finalment, el sector d'activitat que presenta una menor presència en el total d'empreses familiars és el sector primari (5,21%), si bé s'ha de tenir en compte que en aquest sector també s'hi poden trobar nombroses explotacions agrícoles sense treballadors assalariats i que no estan incloses en la base de dades, de manera que és d'esperar que aquesta participació del sector primari en el total d'empreses familiars sigui en realitat quelcom superior a la que s'ha obtingut a través de la mostra.

Aquest estudi s'organitza de la manera següent: en primer lloc, es presenta l'anàlisi descriptiva de l'estructura financera de l'empresa familiar lleidatana mitjana, la composició del passiu i la seva maduresa; diferenciant per

grandàries i per sector d'activitat. En segon lloc, s'analitza l'endeutament financer a llarg termini de l'empresa familiar lleidatana mitjana, estudiant el sentit del seu efecte, la seva magnitud i el seu cost; diferenciant per grandàries i per sector d'activitat. I finalment, es presenten les principals conclusions.

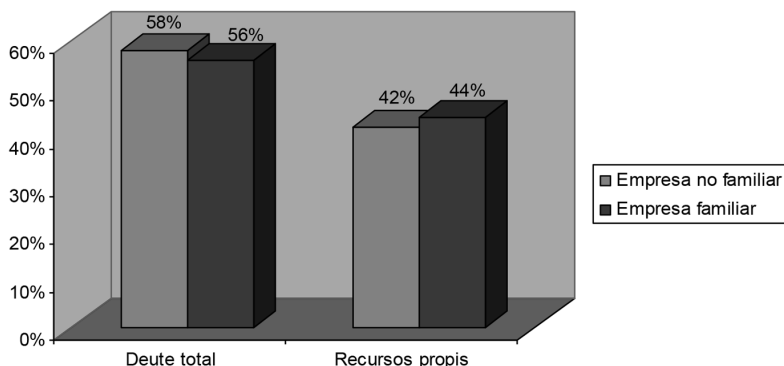
2. L'estructura financera de l'empresa familiar lleidatana

En aquest apartat es descriu l'estructura financera de l'empresa familiar lleidatana mitjana i s'analitzen les diferències i/o similituds que es posen de manifest. Concretament, es descriuen les grans masses patrimonials: el passiu i els fons propis, així com la composició del passiu o endeutament de l'empresa segons la seva tipologia i maduresa. Les diferències entre l'empresa familiar i no familiar lleidatana s'analitzen també segons la dimensió empresarial i el sector d'activitat.

2.1. L'origen dels recursos financers de l'empresa familiar lleidatana

Les empreses familiars representen el 90,6% del total d'empreses de la província de Lleida i estan més capitalitzades que les empreses no familiars. Concretament, en les empreses familiars un 44% del seu actiu es finança amb fons propis, mentre que en les no familiars és un 42%. (vegeu figura 1).

En conseqüència, les empreses familiars lleidatanes presenten, de mitjana, un nivell d'endeutament inferior a les empreses no familiars. Aquests resultats estan en la línia dels estudis de Dreux (1992), Gallo i Vilaseca (1996) i Martín i Crespí (2012). Segons Galve i Salas (2003) quedaria justificat pel fet que el deute fa més probable perdre el control i la gestió de l'empresa en cas que no es poguessin atendre els compromisos de pagament financers.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 1. Recursos propis i endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs no familiar.

Si analitzem els recursos financers atenent al seu venciment, no trobem diferències entre les empreses familiars i no familiars. Així, a la figura 2 podem observar que les empreses familiars i no familiars presenten al seu passiu una proporció d'endeutament a llarg termini i a curt termini pràcticament iguals.

	DEUTE A LL/T	DEUTE A C/T
Empresa no familiar	32,40%	67,61%
Empresa familiar	32,57%	67,43%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 2. Maduresa de l'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs la no familiar.

En canvi, si fem l'anàlisi segons la tipologia o composició de l'endeutament que utilitzen unes i altres, sí que trobem diferències importants. En primer lloc, tal com es pot veure a la figura 3, les empreses familiars presenten un nivell d'endeutament financer, o amb cost, superior (un 49,4%) al registrat per les empreses no familiars (un 40,35%).

	DEUTE FINANCER A LL/T	ALTRE DEUTE A LL/T	DEUTE FINANCER A C/T	CREDITORS COMERCIALS	ALTRE DEUTE A C/T
Empresa no familiar	28,60%	3,80%	11,75%	20,78%	35,08%
Empresa familiar	30,85%	1,72%	18,55%	12,54%	36,34%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 3. Tipologia de l'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs la no familiar.

Així, l'endeutament financer a llarg termini de les empreses familiars és del 30,85% enfront del 28,60% de les empreses no familiars. Però, on hi ha la diferència major és en l'endeutament financer a curt termini, on les empreses familiars tenen un 18,55% enfront un 11,75% de les no familiars.

Igualment, s'observa que les empreses no familiars financen una major part de la seva activitat amb crèdit comercial (un 20,78%) enfront de les empreses familiars (un 12,54%). Possiblement, per la dimensió més gran que de mitjana presenten les empreses no familiars i pels seus majors volums de facturació. La qual cosa les fa gaudir entre altres, de millors condicions de crèdit dels seus proveïdors, amb terminis de pagament més dilatats. Aquest fet beneficiaria el finançament del seu cicle d'exploació i per tant, reduiria les seves necessitats de deute financer.

2.2. L'origen dels recursos financers de l'empresa familiar lleidatana segons la dimensió empresarial i sector d'activitat

Si analitzem les empreses familiars segons la seva dimensió (figura 4), observem que sí que tenen diferències substancials alhora dels venciments del deute utilitzat. Així, les empreses familiars de dimensió gran i mitjana presenten un nivell d'endeutament a curt termini (un 78,21% i un 77,57%, respectivament) molt superior al de llarg termini (un 21,79% i un 22,44%, respectivament). En contraposició, les empreses familiars petites i microempreses presenten menor endeutament a curt termini (un 66,59% i un 60,29%, respectivament) i major endeutament a llarg (un 33,42% i un 39,71%, respectivament), si les comparem amb les de major dimensió.

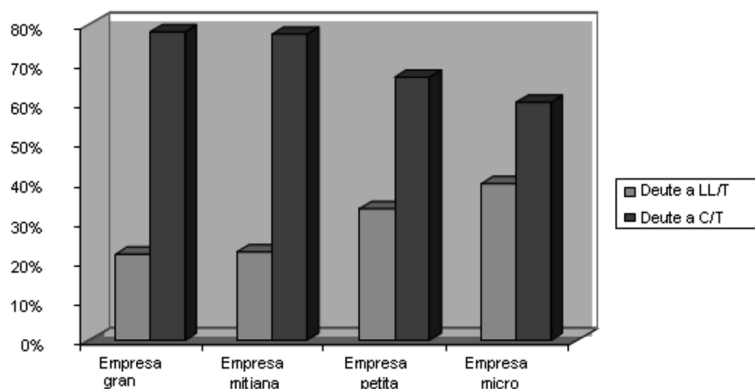
Podem afirmar doncs, que a major dimensió de l'empresa familiar major és el seu endeutament a curt termini i, al contrari, a menor dimensió de

l'empresa familiar major és el seu grau d'endeutament a llarg termini (vegeu figures 4 i 5).

	DEUTE A LL/T	DEUTE A C/T
Empresa gran	21,79%	78,21%
Empresa mitjana	22,44%	77,57%
Empresa petita	33,42%	66,59%
Empresa micro	39,71%	60,29%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 4. Maduresa de l'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 5. Maduresa de l'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Aquesta relació negativa entre dimensió i venciment del deute és interessant veure si continua complint-se per als diferents tipus de deute (vegeu figura 6). Així, si en primer lloc, analitzem les dades del deute a curt termini de forma més detallada, observem que, a mesura que disminueix la dimensió de l'empresa familiar, també es redueix el percentatge de recursos financers que obtenen dels creditors comercials, oscil·lant des d'un 33,36% de les grans empreses a tan sols un 2% de les microempreses. Per contra, aquest fenomen no es repeteix per al deute financer a curt termini, on els

nivells són similars entre les grandàries excepte per a les empreses familiars mitjanes que en fan un ús superior (un 23% en les empreses mitjanes, superior al 18,55% de mitjana total).

	DEUTE FINANCER A LL/T	ALTRES DEUTES A LL/T	DEUTE FINANCER A C/T	CREDITORS COMERCIALS	ALTRES DEUTES C/T
Empresa gran	17,32%	4,47%	15,42%	33,36%	29,43%
Empresa mitjana	20,63%	1,81%	23,53%	27,13%	26,91%
Empresa petita	31,92%	1,50%	17,36%	9,71%	39,52%
Empresa micro	38,72%	0,99%	18,46%	2,00%	39,83%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 6. Tipus d'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Quan analitzem amb detall les dades del deute a llarg termini veiem que les empreses petites i sobretot les microempreses fan un ús superior (un 31,92% i un 38,72%, respectivament) a la mitjana del deute financer a llarg termini (un 30,85%).

Finalment, si analitzem l'empresa familiar per sectors (vegeu figura 7) veiem com el sector serveis és el sector amb més endeutament financer amb un total d'un 59,1% (46% de llarg termini més un 13,10% de curt termini) seguit del sector primari amb un total de 58,31% i dels sectors de la construcció i indústria amb un endeutament financer del 56,73% i 46,16%, respectivament. D'altra banda, el sector del comerç i transport és el que presenta menor grau d'endeutament financer amb un 44,97%.

	DEUTE FINANCER A LL/T	ALTRE DEUTE A LL/T	DEUTE FINANCER A C/T	CREDITORS COMERCIALS	ALTRE DEUTE A C/T
Sector primari	33,26%	1,21%	25,05%	8,25%	32,22%
Sector indústria	26,65%	1,21%	19,51%	15,54%	37,09%
Sector construcció	35,99%	1,36%	20,74%	10,69%	31,23%
Sector comerç i transport	27,24%	1,00%	17,73%	11,48%	42,54%
Sector serveis	46,00%	2,59%	13,10%	3,20%	35,11%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 7. Tipus d'endeutament de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons el sector.

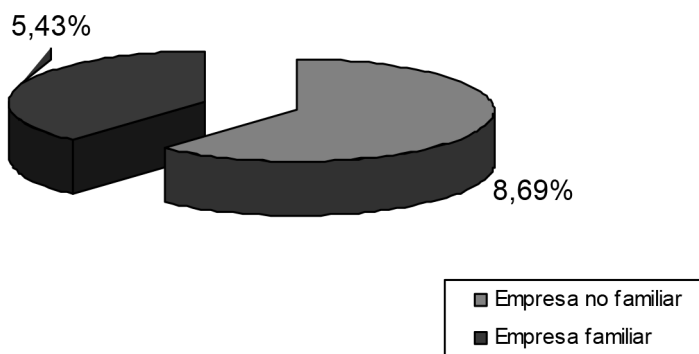
Així mateix, si ens fixem en quins són els sectors que obtenen més finançament espontani o sense cost, és el sector del comerç i transport el que obté majors recursos financers dels creditors comercials amb un 11,48% més un 42,54% en concepte d'altres deutes a curt termini, seguit del sector industrial amb un finançament dels creditors comercials del 15,54% més un 37,09% d'altres deutes a curt termini. A la cua es troba el sector serveis amb un finançament de creditors comercials de només un 3,20%, fet que justificaria la seva necessitat d'aconseguir recursos financers amb cost o negociats tant de llarg termini com de curt termini.

3. L'endeutament financer de l'empresa familiar lleidatana

En aquest apartat s'analitza l'endeutament financer, o amb cost, a llarg termini de l'empresa familiar mitjana lleidatana, estudiant el sentit del seu efecte, la seva magnitud i el seu cost. Concretament, s'analitza si l'endeutament millora la rendibilitat dels socis, si aquell efecte és de major o menor dimensió i el seu cost financer. El mateix estudi es duu a terme distingint la dimensió empresarial i el sector d'activitat.

3.1. L'efecte de l'endeutament financer de l'empresa familiar lleidatana

La rendibilitat que les empreses familiars ofereixen als seus propietaris o rendibilitat financera és inferior (un 5,43%) a la de les empreses no familiars (un 8,69%), com es pot veure en la figura següent (figura 8). Els arguments que solen explicar la menor rendibilitat financera generada per les empreses familiars són diversos, i es fonamenten en les diferències que es produeixen en els factors que contribueixen a obtenir-la, concretament; la rendibilitat dels actius, el nivell d'endeutament i les condicions econòmiques de l'endeutament; que seguidament s'analitzen.

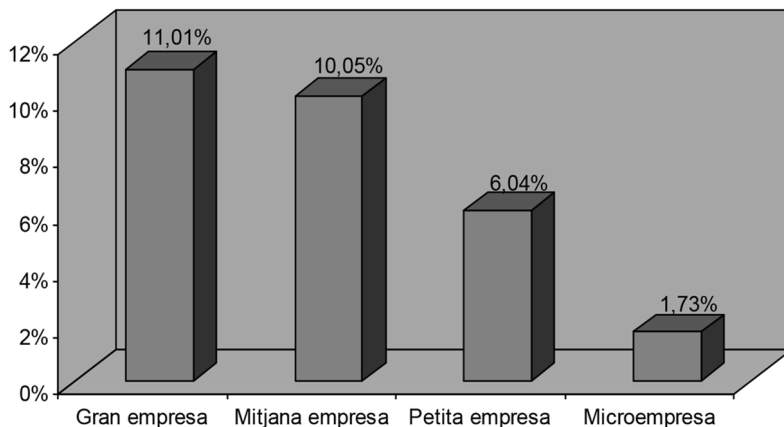
Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 8. Rendibilitat dels socis o rendibilitat financera de l'empresa familiar mitjana lleidatana.

Ens interessa, però, conèixer si aquesta rendibilitat financera del 5,43% es manté per la totalitat de grandàries i sectors empresarials en les empreses familiars, o si al contrari existeix algun efecte dimensió o sectorial.

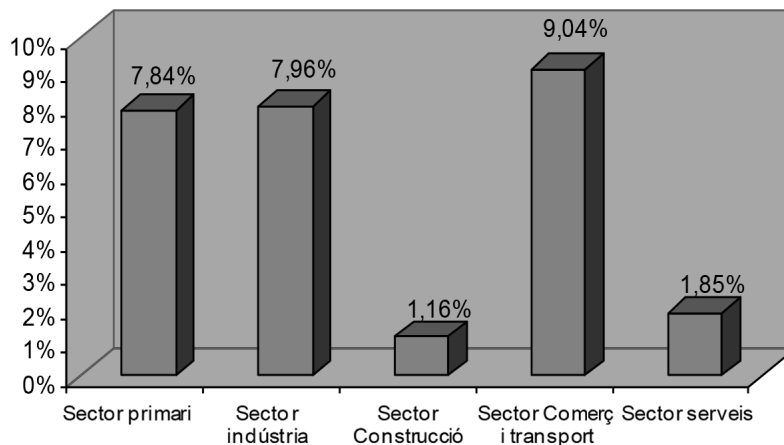
Per això, primer analitzem la rendibilitat financera segons si es tracta d'una gran empresa, una mitjana empresa, una petita empresa o una microempresa familiar. I observem un efecte dimensió pronunciat, segons el qual l'empresa familiar genera una major rendibilitat financera com major és la seva dimensió (vegeu figura 9). De manera que la rendibilitat mitjana obtinguda per a totes les empreses del 5,43% no es manté per les diferents grandàries. Al contrari, es veu una gran distància entre els rendiments generats per les empreses grans (11,01%) i mitjanes (10,05%) i les petites (6,04%) i microempreses (1,73%). Podem afirmar que les microempreses ofereixen

una escassa rendibilitat amb diferència a la resta d'empreses i que les empreses grans i mitjanes ofereixen una rendibilitat considerable.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 9. Rendibilitat financera de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 10. Rendibilitat financera de l'empresa familiar mitjana lleidatana per sectors.

En segon lloc, repetim l'anàlisi per sectors d'activitat de les empreses familiars (vegeu figura 10). I veiem com la rendibilitat financera està al voltant del 8%-9% exceptuant el sector de construcció i el de serveis que ofereixen unes rendibilitats molt baixes (un 1,16% el primer i un 1,85% el segon); aquestes darreres poden estar justificades temporalment per tractar-se dels sectors més afectats per la crisi financera i econòmica actual.

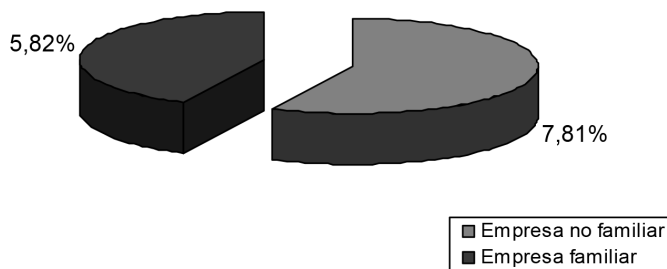
3.2. Causes de l'efecte de l'endeutament financer de l'empresa familiar lleidatana

Les raons per les quals les empreses familiars no generen tants guanys relatius per als seus propietaris poden ser diverses. Tot seguit passem a analitzar-les.

Per això, però, primer hem d'enumerar els factors que incideixen en el seu valor que són: la rendibilitat dels actius, el nivell d'endeutament i les condicions econòmiques de l'endeutament; els quals de manera conjunta formen el que s'anomena efecte palanquejament financer.

3.2.1. La rendibilitat dels seus actius

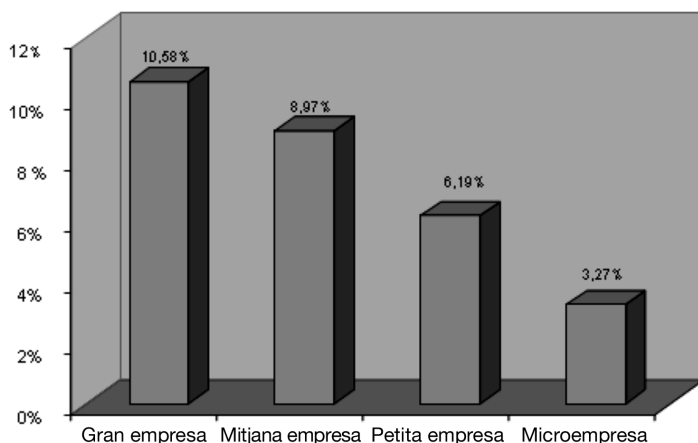
S'espera que les empreses que generen major rendibilitat dels seus actius es trobin en una situació de partida millor per obtenir unes rendibilitats per als seus socis majors. En el cas que ens ocupa, són les empreses no familiars les que gestionen de forma més eficient els seus actius nets; és a dir, assoleixen una major rendibilitat dels seus actius (7,81%) enfront de les empreses familiars (5,82%) (vegeu figura 11).

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 11. Rendibilitat dels actius de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs no familiar.

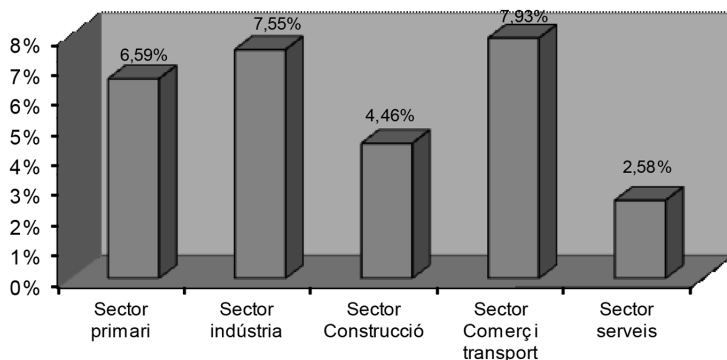
Ara bé, el nivell de rendibilitat dels actius, prop del 6%, és una dada mitjana que no es manté per a totes les grandàries d'empresa (vegeu figura 12). Al contrari, s'observa una gran distància entre els rendiments generats per les empreses grans (10,58%) i mitjanes (8,97%), per una banda, i les petites (6,19%) i microempreses (3,27%), per una altra. Podent afirmar que les microempreses ofereixen una escassa rendibilitat amb diferència a la resta d'empreses i que les empreses grans i mitjanes ofereixen una rendibilitat considerable, per sobre de la dada mitjana.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 12. Rendibilitat dels actius de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons dimensió.

Convé ara, veure l'anàlisi per sectors d'activitat (vegeu figura 13). Trobem que la rendibilitat dels actius està al voltant del 6%-8% exceptuant el sector de construcció i el de serveis que ofereixen unes rendibilitats més baixes (un 4,46% i un 2,58%, respectivament); aquestes darreres dades poden estar justificades temporalment per tractar-se dels sectors més afectats per la crisi econòmica actual.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 13. Rendibilitat dels actius de l'empresa familiar mitjana lleidatana per sectors.

3.2.2. El cost financer del seu endeutament

La dimensió de l'endeutament financer, o amb cost, pot incidir sobre la rendibilitat generada per als socis afegint un "plus" a la rendibilitat dels actius. Això sí, aquest extra de rendibilitat solament s'obtindrà si la rendibilitat dels actius és superior al cost del deute (rendibilitat dels actius > cost del deute). Al contrari, endeutar-se serà negatiu per a les empreses en les quals, la rendibilitat que l'empresa obté dels seus actius sigui inferior al cost del deute.

L'efecte amplificador (reductor) del qual parlem serà major com major sigui la diferència entre la rendibilitat dels actius i el cost del deute.

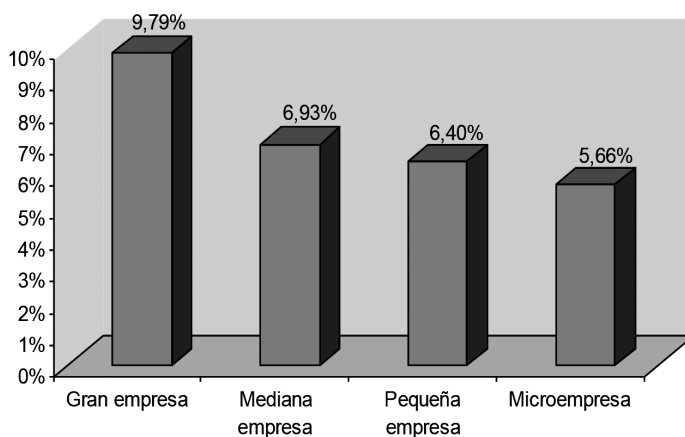
En l'estudi sobre les empreses familiars veiem que les condicions econòmiques en preus del deute són pràcticament iguals, per terme mitjà, al de les empreses no familiars (vegeu figura 14) sense que s'observi cap diferència significativa. Cal, però, observar si aquesta situació es replica segons la dimensió i el sector d'activitat de l'empresa familiar mitjana lleidatana.

Per dimensió empresarial obtenim que les empreses familiars de gran dimensió tenen un cost del deute molt major (un 9,79%) que la resta (al voltant del 6%), tal com es mostra a la figura 15. I que les empreses mitjanes superen (un 6,93%) la mitjana esmentada anteriorment (un 6,43%). Sorprenen que les empreses micro familiars siguin les que tinguin un cost de finançament inferior.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

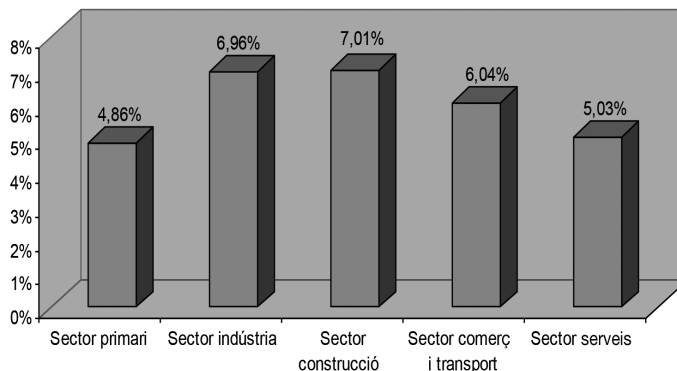
Figura 14. Cost de l'endeutament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs no familiar.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 15. Cost del deute financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Per sectors d'activitat (figura 16) veiem com el de la construcció i el de la indústria (ambdós al voltant d'un 7%) suporten major cost d'endeutament que la resta de sectors (al voltant d'un 5% i 6%).

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

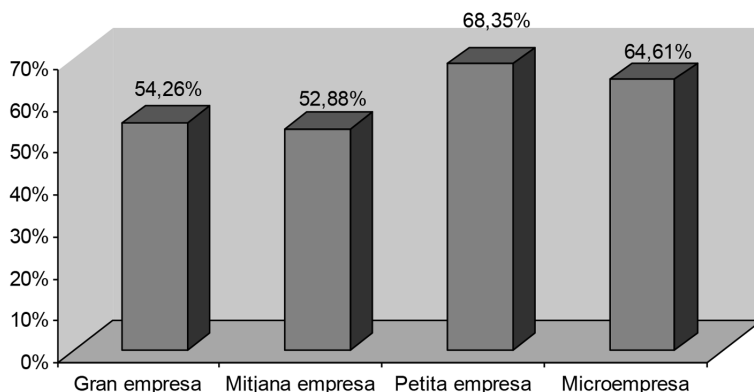
Figura 16. Cost del deute financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons el sector d'activitat.

3.2.3. El nivell del seu endeutament financer

Com hem comentat, el deute pot produir un plus de rendibilitat per a l'empresa en determinades circumstàncies. Ara bé, aquest efecte amplificador (reductor) serà major com major sigui el nivell d'endeutament de l'empresa.

L'empresa familiar parteix d'una situació de major endeutament financer que l'empresa no familiar. Ara volem conèixer per dimensió i per sector d'activitat quin tipus d'empresa familiar és la que està més endeutada.

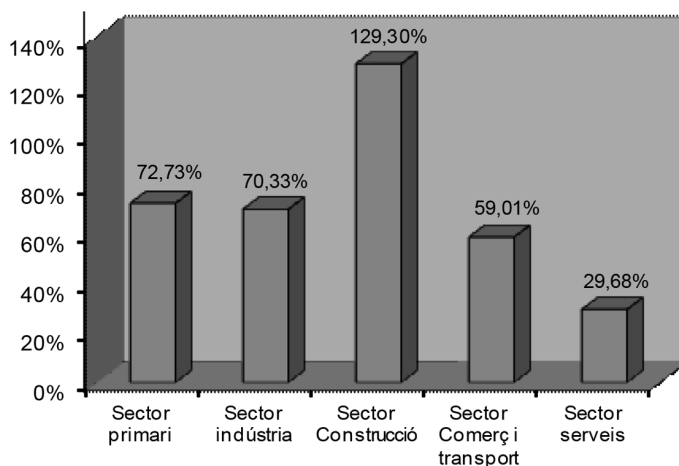
Per dimensió empresarial (vegeu figura 17) ens trobem que les empreses familiars més endeudades són les petites i les microempreses: amb un endeutament força més elevat (un 68,35% i un 64,61%, respectivament) que la resta (al voltant d'un 53%).

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 17. Nivell d'endeutament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons dimensió.

Per sectors d'activitat veiem (figura 18) com hi ha diferències importants de quines destaca la del sector de la construcció amb un endeutament superior al 100% dels recursos propis (un 129,30%) i, el sector serveis gairebé sense endeutament (un 29,68%). El sector primari i el d'indústria està endeutat al voltant d'un 71% i el sector del comerç i el transport en gairebé el 60%. Així, els sectors que tindran un efecte amplificador (reductor) major de la seva rendibilitat seran, o per aquest ordre: el sector de la construcció, el sector primari, el sector industrial, el sector del comerç i del transport i el sector serveis.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 18. Nivell d'endeutament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons el sector d'activitat.

Finalment, es tractaria de veure de forma conjunta de quina manera està afectant l'endeutament a la rendibilitat dels socis de les empreses familiars o l'anomenat efecte palanquejament financer.

Segons es pot veure a la figura 19, per a l'empresa no familiar mitjana veiem que estar endeutada resulta positiu, doncs, es genera una rendibilitat per als propietaris superior a la generada per els seus actius (es passa d'un 7,81% de rendibilitat dels actius a un 8,69% de rendibilitat per als socis). Per contra, per a l'empresa familiar mitjana obtenim que estar endeutada resulta contraproductiu, és a dir, el fet d'estar-ho ha provocat que part de la rendibilitat generada pels actius s'hagi de destinar a pagar el deute (es passa d'un 5,82% de rendibilitat dels actius a un 5,43% de rendibilitat per als socis).

	EMPRESA NO FAMILIAR	EMPRESA FAMILIAR
Rendibilitat dels actius	7,81%	5,82%
Ràtio endeutament	55,67%	63,07%
Rend. actius-cost deute	1,58%	-0,61%
Rendibilitat del socis	8,69%	5,43%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 19. Efecte palanquejament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana vs la no familiar.

El fet que l'endeutament hagi resultat contraproduent per a l'empresa familiar ens porta a voler fer l'estudi més detallat.

Així, per dimensió d'empresa familiar (figura 20) hem de destacar que l'efecte palanquejament negatiu solament es produeix en les empreses petites (-0,21%) i les microempreses (-2,39%).

	GRAN EMPRESA	MITJANA EMPRESA	PETITA EMPRESA	MICRO EMPRESA
Rendibilitat dels actius	10,58%	8,97%	6,19%	3,27%
Ràtio endeutament	54,26%	52,88%	68,35%	64,61%
Rend. actius-cost deute	0,79%	2,04%	-0,21%	-2,39%
Rendibilitat del socis	11,01%	10,05%	6,04%	1,73%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 20. Efecte palanquejament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons la seva dimensió.

Per sector d'activitat (figura 21) observem que l'efecte negatiu es dona en el sector de construcció (un -2,55%) i en el sector de serveis (un -2,46%).

	SECTOR PRIMARI	SECTOR INDÚS- TRIA	SECTOR CONS- TRUCCIÓ	SECTOR COMERÇ I TRANSPORT	SECTOR SERVEIS
Rendibilitat dels actius	6,59%	7,55%	4,46%	7,93%	2,58%
Ràtio endeutament	72,73%	70,33%	129,30%	59,01%	29,68%
Rend. actius-cost deute	1,72%	0,59%	-2,55%	1,89%	-2,46%
Rendibilitat del socis	7,84%	7,96%	1,16%	9,04%	1,85%

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades SABI.

Figura 21. Efecte palanquejament financer de l'empresa familiar mitjana lleidatana segons sector d'activitat.

4. Conclusions

Aquest treball analitza l'estructura financera de l'empresa familiar mitjana de la província de Lleida, de forma comparativa amb les no familiars, per obtenir les diferències més significatives pel que fa a la composició i les condicions del seu endeutament. Amb això, pretenem conèixer millor l'empresa familiar lleidatana però, també, comprovar si per aquestes s'observa un accés al finançament amb deute amb característiques diferenciades.

Segons els resultats obtinguts de l'anàlisi descriptiva realitzada l'any 2009 a les empreses familiars lleidatanes, podem ressaltar el següent:

- El gran pes que té l'empresa familiar a la província de Lleida (90,6%), de les quals el 69,98% són micro i el 27,05% són petites empreses.
- L'empresa familiar lleidatana mitjana presenta un menor nivell d'endeutament que la no familiar. Tot i així, té un major nivell d'endeutament financer o amb cost, tant a llarg com a curt termini i rep menys crèdit comercial que l'empresa no familiar.
- Analitzant l'endeutament de les empreses familiars per dimensió, trobem que les majors diferències es localitzen en el venciment a curt termini. Així, destaca que les empreses mitjanes utilitzen el deute financer a curt termini molt per sobre de la mitjana. Que les empreses familiars que treballen amb major finançament espontani (deute comercial) són les empreses grans i mitjanes. I, finalment,

que les micro i petites empreses són les que tenen major deute financer a llarg termini.

- Per sector d'activitat, destaca el sector serveis com a sector amb menor finançament espontani i, per altra banda, amb major endeutament financer a llarg termini.
- L'empresa no familiar sembla que gestiona amb major eficiència els seus actius en obtenir una major rendibilitat econòmica (7,81%) que l'empresa familiar (5,82%).
- Estudiant la rendibilitat dels actius de l'empresa familiar per dimensió trobem una gran distància entre les empreses grans (10,58%) i les micro (3,27%). I concretament, que les empreses grans i mitjanes tenen una rendibilitat superior a la mitjana de les no familiars.
- La rendibilitat financera de les empreses familiars és inferior a la que obtenen les empreses de caràcter no familiar. A causa, segons el present estudi, d'una menor rendibilitat econòmica, un cost financer similar i major grau d'endeutament financer per part de les empreses familiars.
- En la rendibilitat dels socis de l'empresa familiar s'observa un efecte dimensió molt pronunciat, i que s'obté una rendibilitat financera superior com major és la dimensió de l'empresa.
- L'eficiència total (econòmica i financera) de l'empresa familiar mitjana és menor que la de la no familiar. Encara que això és cert solament per l'empresa familiar petita i micro, que veu com la seva menor eficiència econòmica, el seu major grau d'endeutament financer i un cost del deute massa elevat porten a què endeutar-se sigui contraproductiu.

Les mateixes limitacions de l'estudi descriptiu plantejat no ens permeten concloure que les empreses familiars tinguin accés al deute en millors condicions que les no familiars, encara que podem dir que les empreses familiars micro i petites de la mostra tenen més deute financer a llarg termini, procedent de les entitats financeres, que pot indicar un més fàcil accés al crèdit.

En analitzar les dades del deute a curt termini, s'observa que, a mesura que disminueix la dimensió de l'empresa familiar, també es redueix el percentatge de recursos financers que obtenen dels creditors comercials, oscil·lant des d'un 33,36% de les grans empreses a tan sols un 2% de les micro-empreses. Això posa de manifest que aquestes últimes tenen menys possibilitats de rebre finançament espontani o sense cost dels seus proveïdors, a causa del seu menor volum de producció i venda. Això, unit al fet que les empreses familiars limiten l'entrada de nous socis i per tant, de capital, fa

que, de mitjana, siguin empreses que necessàriament han d'acudir al finançament extern amb cost per tal de finançar la seva activitat, encara que aquest fet perjudiqui, en el cas de les micro i petites empreses, la rendibilitat que obtenen els seus socis o rendibilitat financera.

Referències bibliogràfiques

- CALLADO, F.; CAÑIZARES, C.; MUÑOZ, M.D.; UTRERO, N. i XABADIA A. (2008) "Situació i perspectives econòmiques de l'empresa familiar a Catalunya (I)". Col·lecció d'estudis baròmetre de l'empresa familiar a Catalunya. Vol III. Ed. Fundació Jaume Casademont.
- DREUX, D.R. (1992) "Financing family business: Alternatives to selling out or going public", *Family Business Review*, Vol 5(3), pp. 233-237.
- GALLO, M.A. i VILASECA, A. (1996) "Finance in family business" *The Family Business Review*, Vol.9(4), pp. 387-401.
- GALVE, C. i SALAS, V. (2003) "La empresa familiar en España. Fundamentos económicos y resultados". Ed. Fundación BBVA.
- GUINJOAN, M.; MURILLO, C. i PONS, J. (2004) "L'empresa familiar a Catalunya: quantificació i característiques". Col·lecció d'Estudis. Ed. Generalitat de Catalunya. CIDEM. Barcelona.
- INSTITUTO DE EMPRESA FAMILIAR (2011) "La empresa familiar". Accés en línia: <http://www.iefamiliar.com/web/es/ief.html>.
- MARTÍN, A. i CRESPI, R. (2012) "La financiación externa de las empresas familiares españolas y el impacto de la crisis: análisis comparado". Estudios de la Càtedra Banca March de l'empresa familiar. Accés en línia: http://www.um.es/cef/joomla/index.php?option=com_remository&Itemid=201&func=fileinfo&id=1.

ACCID

Associació
Catalana de
Comptabilitat i
Direcció

Associació Catalana de Comptabilitat i Direcció

Edif. Col·legi d'Economistes de Catalunya
Pl.- Gal·la Plàcida 32, 4ª planta - 08006 Barcelona
Tel. 93 416 16 04 extensió 2019

info@accid.org - www.accid.org - @Associacio ACCID